

Szerencsejáték-függőség és bűnözés

Tessényi Judit,
a Szegedi Tudományegyetem
PhD-hallgatója,
a Szerencsejáték Zrt.
régiovezetője
E-mail: tessenyi.judit@szrt.hu

Kovács Péter
PhD, a Szegedi Tudomány-
egyetem egyetemi adjunktusa
E-mail: pepe@eco.u-szeged.hu

A bűnözés fogalmáról nem asszociálunk a szerencsejátékokra, de úgy tűnik, hogy egyre jelentősebb az összefüggés közöttük, ezért fontosnak tartjuk a szerencsejáték-szenvedélyt ebből a nézőpontból is megvizsgálni. A játékszenvedély különféle bűncselekmények elkövetésének kiinduló pontja lehet. Vizsgálatunk azt mutatja, hogy a fogvatartottak nagyobb hányada játékfüggő, mind az a teljes népességben kimutatható. Mivel a szerencsejáték-lehetőségek napjainkban mind fajtaikat, mind a hozzáférhetőséget tekintve folyamatosan bővülnek, ez eredményezheti a hozzá kapcsolódó bűnözés erősödését is. Jelen dolgozatban a fogvatartottak körében végzett kérdőíves kutatás eredményeit mutatjuk be.

TÁRGYSZÓ:
Szerencsejáték.
Bűnözés.

Az elmúlt években Magyarországon is növekedett a szerencsejátékok száma, valamint szerencsejátékokra költött összeg. A szerencsejáték és a szerencsejáték-függőség gyakran társul egyéb pszichiátriai betegségekkel, akár a depresszióval, vagy más, addiktív betegségekkel, például alkoholfüggőséggel (*Kim–Grant* [2001]), de kérdés, hogy kapcsolódhat-e bűnözéshez is. Ha egy játékos kényszeresen tovább játszik, annak ellenére, hogy pénze elfogyott és legális forrásokból nem tud többet szerezni, akkor nemkívánatos eszközök alkalmazásához is nyúlhat, mely magában foglalhatja a bűnelkövetést is. Az egyre intenzívebb játék fokozza a szorongást, a stressz szintjét, a depressziót, bizonyos esetekben pedig az agressziót is, melyek szintén bűnelkövetéshez, például lopáshoz, csaláshoz, sikkasztáshoz vezethetnek. Az EU-tagállamok – mint a világ többi országa is – csak az elmúlt néhány évben kezdték felismerni a problémás és a kóros játékszenvedélyt mint jelentős egészségügyi problémát, így ez idáig csak korlátozott forrásokat bocsátottak a kutatás, kezelés, tájékoztatásra és megelőzés rendelkezésére.

A szerencsejátékkal és a szerencsejáték-függőséggel kapcsolatos bűncselekmények száma és súlyossága, az ehhez kapcsolódó öngyilkossági gondolatok és kísérletek nemcsak közvetlen társadalmi, hanem közvetett költségei miatt is lényegesek. Gondoljunk csak a feketegazdaságban való részesedésre (uzsora, adóelkerülés, elszegényedés) vagy a kieső munkaidő általi társadalmi veszteségre.

Dolgozatunkban a bűnözés és a szerencsejáték-függőség kapcsolatát vizsgáljuk egy 2009 decembere és 2010 márciusa között három büntetés-végrehajtási intézetben (Tökölön, Kecskeméten, Szegeden) végezett adatfelvételünk alapján, melyben 140 fogvatartott börtönbe vonulás előtti játékszokásait, demográfiai jellemzőit és ezek kapcsolatait vizsgáltuk. Legjobb tudomásunk szerint ilyen jellegű statisztikai vizsgálat nem készült még a magyarországi büntetés-végrehajtási intézményekben.

A Magyar Kriminológiai Társaság 1993 májusi ülésén foglalkozott a szerencsejátékok társadalmi, büntetőjogi és erkölcsi kérdéseivel, ahol *Sebes Péter* „A szerencsejáték társadalmi hatásai Magyarországon” címmel tartott előadást. „A szerencsejátékok ugyanis a világ minden országában társadalmi szükségletet elégítenek ki, amelyet itthon a totó-lottó játékok és a lóverseny népszerűsége mellett a játékkaszinók látogatottsága is igazol. E játékok megszervezését, a társadalmi szükséglet kielégítésén túl, az is indokolja, hogy tetemes kincstári bevétel nyerhető általuk. A szerencsejátékokra vonatkozó hazai szabályozás elsősorban pénzügyi szemléletű lévén, kevésbé veszi figyelembe e jelenség kriminogén vonatkozásait.” (*Sebes* [1993]) „Igen érdekes Sebes előadásának azon eszme-futtatása, amely a szerencsejátékok megszervezésnek filozófiai különbözőségeire világít rá a jóléti államok és azok között az országok között, amelyekben a demokratikus átalakulás romló anyagi feltételekkel párosul.

Ugyanezen a rendezvényen hangzott el *Kubinyi Sándor* Sebes előadásához kapcsolódó korreferátuma, mely – mint *Lévay Miklós* a Kriminológiai Közlemények szerkesztőjének a 48. számhoz írt előszavából kiderül – „elsősorban a szerencsejátékok büntetőjogi és kriminológiai kérdéseivel foglalkozott, részletesen elemezve azokat a tényezőket, amelyek a „fekete pénzek” tisztára mosását teszik lehetővé a különböző szerencsejátékok révén. A két előadásból az olvasó is érezheti e speciális terület gazdasági, pénzügyi szabályozatlanságait, vagy nem kellően átgondolt szabályozását, és azokat a problémákat, amelyek azt jelzik, hogy sem a közigazgatás, sem a bűnözés nincs felkészülve azoknak a káros következményeknek a kezelésére, amelyek a szerencsejátékok gyors ütemű hazai elterjedésével járnak.” (*Lévay* [1993])

A magyarországi felnőtt lakosság körében 2010-ben az Ipsos Média-, Reklám-, Pi-ac- és Véleménykutató Zrt. (IPSOS) folytatott egy vizsgálatot a szerencsejáték-függőségről, melynek egyik eredménye szerint a magyar lakosság 1,2 százaléka szerencsejáték-függő (*Ipsos* [2010]). Feltételezésünk szerint, ha a szerencsejáték-függőség és a bűnözés között létezik bármilyen kapcsolat, akkor a bűnelkövetők körében a szerencsejáték-függők aránya szignifikánsan magasabb mint 1,2 százalék, valamint a bűnelkövetésben szerepet játszhat az elkövető szerencsejáték-függőségi problémája.

Dolgozatunkban először bemutatjuk a szerencsejáték és a bűnözés lehetséges kapcsolódását néhány, ebben a témában a SOGS-kérdőív¹ (South Oaks Gambling Screen – SOGS) alapján végzett külföldi (amerikai, ausztrál, új-zélandi) felmérések és szakirodalmi áttekintések alapján. A mérés eszközüül választott SOGS-kérdőívet, az alkalmazott módszertant, majd saját eredményinket ismertetjük. (A tanulmány további részében a szerencsejáték-függőségre, -szenvedélyre néhol röviden csak a játékfüggőség, illetve játékszenvedély kifejezéseket használjuk.)

1. Szerencsejáték és bűnözés

A szerencsejátékkal kapcsolatos bűnözés egyik esete a játékhoz szükséges pénz megszerzése abban az esetben, ha az elkövetőnek a szokásos pénzügyi eszközei már kimerültek. Ekkor a szerencsejáték leggyakrabban lopásra, csalásra, a rablás különböző formáira vagy betörésre motiválhat. *Anderson* [1999] négy közép-nyugat amerikai börtönben használta az SOGS becslését a problémás szerencsejáték elterjedtségének vizsgálatára. A fogvatartottak 20 százaléka jelezte, hogy az általa elkövetett jogellenes tevékenységet azért követte el, hogy fizetni tudja a szerencsejáték miatti tartozásait, illetve, hogy a pénzt játékokra költse. Bár a szerencsejáték-szenvedély olyan viselkedési

¹ A New York melletti Narsan és Suffolk határán Long Islanden található Dél-Oaks Kórház kérdőíves Szerencsejáték-függőség vizsgálata.

„függőség”, amely nem jár együtt büntetőjogi értelemben vett tudatváltozással, mint például az alkohol vagy a kábítószer, mely ugyancsak szoros kapcsolatban áll az bűnözéssel. *Abbott, McKenna és Giles* [2000] új-zélandi vizsgálataik során úgy találták, hogy az általuk vizsgált foglyok 76 százaléka súlyos alkoholfogyasztási problémákkal küzdött, 61 százalékuk pedig szerencsejáték-függő volt. Azt is megállapították, hogy az egyének szerencsejátékokkal és alkohollal való problémái valószínűleg összefüggnek az általuk elkövetett bűncselekményekkel (*Gyürte* [2004]).

Mivel az elítéltek döntő többsége férfi, úgy tűnhet, a szerencsejáték-függőség elsősorban férfiakra jellemző. Ez a megállapítás nem teljesen igaz, ugyanis *Paton-Simpson, Gruys és Hannifin* [2002] vizsgálata szerint a nők a problémás játékosok leggyorsabban növekvő csoportja, miután 1997-hez képest megnégyszereződött a számuk. Új-Zélandon 2001-ben szerencsejáték-problémával kapcsolatos tanácsadón részt vevők 51,3 százaléka nő volt. *Abbott, McKenna és Giles* azt is megállapították, hogy az új-zélandi női börtönökben háromból egy nő, míg bebörtönzött férfiak 25 százaléka volt szerencsejáték-függő, valamint, hogy az erőszakos vagy más személy elleni bűncselekmények elkövetésének valószínűsége szignifikánsan magasabb a szerencsejáték-függő nők, mint a nem függők esetében.

Anderson 233 bebörtönzött férfi bűnözőt vizsgált a SOGS-kérdőívvel. Eredményei azt mutatták, hogy 35 százalék volt a veszélyeztetett, és 38 százalék a kóros szerencsejátékosok aránya. *Marshall, Balfour és Kenner* 1997-ben 103 elítélt férfi foglyot vizsgált egy dél-ausztráliai börtönben. Az általuk vizsgáltak 33 százaléka sorolható a kóros szerencsejátékos kategóriába (<http://www.pc.gov.au/projects/inquiry/gambling/docs/finalreport>). *Jones* [1990] 60 férfi fogvatartottat kérdezett meg a Canning Vale-i vizsgálati fogságban, Nyugat-Ausztráliában. Azt találta, hogy a vizsgált személyek 22 százaléka volt patológias szerencsejátékos.

A szerencsejáték szenvedéllyé és kontrollálatlanná válása az egyén életében számos káros következménnyel jár, melyek közül a legsúlyosabb az öngyilkosság. Ennek kockázata jelentős mind a kártyások, mind azok házastársai esetén. A DSM-IV elnevezésű kutatás (*American Psychiatric Association* [1994]) jelentésében, az öngyilkossági kísérletek 20 százaléka – mind a férfiak, mind a nők körében – összefüggésben volt a szerencsejátékkal.

2. A vizsgálat célja, hipotézisei és módszerei

Felmérésünk és elemzésünk elsősorban arra a kérdésre irányult, hogy a hazai börtönökben fogvatartottak körében mennyien tekinthetők szerencsejátékos szempontból függőnek vagy veszélyeztetettnek. Feltételezéseink szerint – a külföldi vizsgálatokhoz hasonlóan – körükben a normál lakossági populációban mért arányokat jelen-

tős mértékben meghaladó játékfüggőt találunk. Például, egy amerikai felmérésben két New Jersey-i börtönben. *Lesieur* és *Klein* [1985] megállapították, hogy 448 fogvatartott 30 százaléka a kóros játékszenvedély jeleit mutatta, azonos arányban a férfiak és a nők között. További hipotézisünk, hogy a családi kapcsolatoknak és a szociológiai körülményeknek szerepe van a játékszenvedély kialakulásában. Vizsgáljuk azt is, hogy a játékszenvedélyesek mekkora része van tisztában a problémájával, és a bűnelkövetésben szerepet játszott-e a kóros mértékű játék finanszírozásához szükséges pénzeszegek előteremtése.

A szerencsejáték-függőség vizsgálatára több módszer létezik (SOGS, CPGI², AsTERiG³, PPGM⁴, NODS⁵ stb.), ezek közül a legelterjedtebb, az általunk is használt SOGS-kérdőív (lásd a Mellékletet), mely a DSM-IV-kritériumokon alapuló mérőeszköz (*Derevensky–Gupta* [2004]; *Thomas–Jackson–Blaszczynski* [2003]; *McMillen–Wenzel* [2006]).

A DSM-IV jól használható útmutató a mentális zavarok feltérképezésére. Felsorolja azon tíz kritériumot, melyeket orvosilag használnak a kóros játékszenvedély diagnosztizálására. Amennyiben a felsorolt kritériumok közül legalább öt feltétel teljesül valakire, orvosi értelemben függő⁶ betegről beszélünk (DSM-IV-TR [2000]).

1. Túl sokat gondolt a játékra (például felidézi a korábbi, szerencsejátékkal kapcsolatos élményeit, tervezi a következő alkalmat, vagy azon gondolkodik, honnan tudna pénzhez jutni, hogy játszhasson).
2. Egyre nagyobb összeggel kellett ahhoz játszania, hogy elérje a kívánt izgalmat.
3. Ismételten sikertelenül próbálta csökkenteni vagy abbahagyni a szerencsejátékot.
4. Nyugtalan vagy ingerlékeny volt, ha szeretett volna ritkábban játszani, vagy teljesen abbahagyni a játékot.
5. Azért játszott, hogy meneküljön a problémái elől, vagy enyhítsen a tehetetlenség-érzetén, szorongásán, büntudatán vagy depresszióján.
6. Ha veszített, rövidesen ismét játszott, hogy visszanyerje az elveszített pénzt.
7. Hazudott családtagjainak, terapeutájának vagy másoknak azért, hogy eltitkolja, milyen mértékben sodródott bele a szerencsejátékba.

² A problémás szerencsejáték-függőség kanadai indexe – Canadian Problem Gambling Index.

³ Elemzési eszköz a szerencsejáték-termékek kockázati lehetőségének mérésére és értékelésére – Assessment Tool to Measure and Evaluate the Risk potential of Gambling products.

⁴ A problémás és patológiás szerencsejáték-függőség mérése – Problem and Pathological Gambling Measure.

⁵ Teszt a szerencsejáték-problémákról, DSM-kritériumok alapján – NORC DSM Screen for Gambling Problems.

⁶ Dolgozatunkban nem térünk ki a játékszenvedély orvosi értelemben vett különböző kategorizálásának bemutatására.

8. Törvénybe ütköző cselekedetekkel (mint hamisítás, csalás, lopás vagy sikkasztás) szerzett pénzt a játékra.

9. A játék miatt veszélyeztette vagy el is vesztette fontos kapcsolatát, állását, tanulmányi vagy karrierlehetőségét.

10. Másokra számított abban, hogy pénzt adnak, hogy kiségitik a szerencsejátékából adódó kétségbeejtő (pénzügyi) helyzetekből.

A SOGS (*Lesieur–Blume* [1987]) egy 20 kérdéspontról álló kérdőív, melyet eredetileg klinikai környezetben fejlesztettek ki és a kóros játékszenvedély nagy megbízhatóságú mérésére használnak. Többek között, például *Lesieur és Blume* [1987] és *Orford, Sproston és Erens* [2003] is úgy találták, hogy viszonylag magas a módszer megbízhatósága.

A SOGS-kérdőív a DSM-szűrés szempontjai mellett más elemeket is tartalmaz a szerencsejáték pénzügyi hatásaira (például hitelfelvétel), a visszatérési szándékra, a tervezettségre, illetve a büntudatra vonatkozólag, valamint arra, hogy mások bírálták-e már azért, mert többet költ szerencsejátékra, mint ami „elfogadható”. A kérdések kitérnek arra is, hogy a vizsgált személy nehezen áll-e ellen a szerencsejátéknak, és hogy esett-e már ki a munkából a játéka miatt.

A kutatás kérdőívének összeállításakor a szerencsejátékos mint szenvedélybeteg tanulmányozása, terén az addiktológiai problémák felmérése mellett, az egyes vagyoni elleni bűncselekményekkel való számszaki összevetetőségre törekedtünk. A kóros játékszenvedély vizsgálatára az SOGS-kérdőív eredeti változatának saját fordítását alkalmaztuk, azt kiegészítve demográfiai és a vizsgálatunk szempontjából más releváns kérdésekkel.

Az eredeti a SOGS-mérést alkalmazók szerint a kóros játékszenvedély életre szóló, tartós probléma. Azonban később néhány kutató (*Abbott–McKenna–Giles* [2000]) elismerte, hogy ez lehet átmeneti is. A SOGS finomított változata a SOGS-R, melyet arra fejlesztettek ki, hogy különbséget tegyen az inaktív és az aktív játékosok között. A SOGS újabb változatai általában a 6-12 hónapos időintervallumra vonatkoznak, azaz néhány évvel később végzett tesztek teljesen más eredményre vezethetnek ugyanazon vizsgált személy esetében is. Az általunk végzett felmérés a bevonulás előtti állapotra vonatkozik, mivel a szabadságvesztés idején nem, vagy csak korlátozott mértékben tudnak játszani a megkérdezett fogvatartottak.

A SOGS-kérdőív mind a húsz vizsgálati szempontja, kérdése esetében a válaszok alapján kérdésenként 0 vagy 1 pontot kap a kitöltő. Az elért összes pontszám alapján a válaszadókat függőnek, veszélyeztetetnek vagy nem veszélyeztetetnek (nem problémásnak) minősítjük. Veszélyeztetettnak minősül valaki, ha a teszt értékelése során legalább egy kérdésre ad igenlő választ, azaz legalább egy pontot ér el. Függő, kóros játékszenvedélyt jelez az, ha az összes pontszám öt vagy annál magasabb.

2007-ben folytatott Országos Lakossági Adatfelvétel az Addiktológiai Problémákról (OLAAP) kutatás teszt-battériája már tartalmazta az SOGS-kérdőív magyar változatát. Ezen kutatás eredményei az Európában mért a 3 százalékos összesített problémás és patológiás prevalenciához hasonló értéket jeleznek (*Demetrovics* [2008]). Itt említenénk meg, hogy az Ipsos 2010. évi magyarországi vizsgálata nem az SOGS, hanem a CPGI mérést használta. Igaz, ugyan, hogy a CPGI- is a DSM-kritériumokra épül, de ez a mérőeszköz az SOGS kérdéseitől eltérő megfogalmazást is használ, továbbá ezen módszer alapján a válaszadók maximum 27 pontot kaphatnak, aminek alapján négy kategóriába sorolják őket (*Ferris–Wynne* [2001]):

- 0 pont: nem problémás szerencsejátékos,
- 1–2 pont: alacsony rizikófaktorú szerencsejátékos,
- 3–7 pont: mérsékelt rizikófaktorú szerencsejátékos,
- 8–27 pont: szerencsejáték-függő.

Ebből következően teljesen korrekt összehasonlítást nem végezhetünk az SOGS- és a CPGI-módszerrel készült felmérések eredményei között.

A 3. fejezetben bemutatjuk a magyarországi fogvatartottak körében folytatott vizsgálatunk főbb eredményeit, illetve – ahol lehetséges – összehasonlítást teszünk más, külföldi börtönökben folytatott SOGS-vizsgálatok eredményeivel, valamint párhuzamosan feltüntetjük az IPSOS 2010. évi honi felmérésének eredményeit. Elemzéseink elkészítéséhez PASW Statistics (SPSS) 18.0 szoftvert használtunk. A tanulmány hátralévő részében a szenvedélybeteg kifejezést a szerencsejáték-függőkre használjuk.

3. Vizsgálati eredmények

Először arra a kérdésre keressük a választ, hogy a fogvatartottak körében milyen arányban találunk szerencsejáték-függőket, továbbá azt, hogy a vizsgált egyének mennyire vannak tisztában saját állapotukkal. Ezután a szerencsejáték-függőség és a szocio-demográfiai tényezők kapcsolatát vizsgáljuk meg, majd kitérünk arra, hogy a szerencsejáték-függőség milyen kapcsolatban áll a megjátszott összeg nagyságával és az ehhez szükséges pénzforrások előteremtésével, a játszott szerencsejáték típusával, végül pedig magának a bűnelkövetésnek és a szerencsejáték-függőségnek a kapcsolatát vizsgáljuk.

Vizsgálataink során főleg függetlenségvizsgálatot, illetve a valószínűségek összehasonlítására Bonferroni-féle korrekcióval ellátott z -tesztet alkalmaztunk.

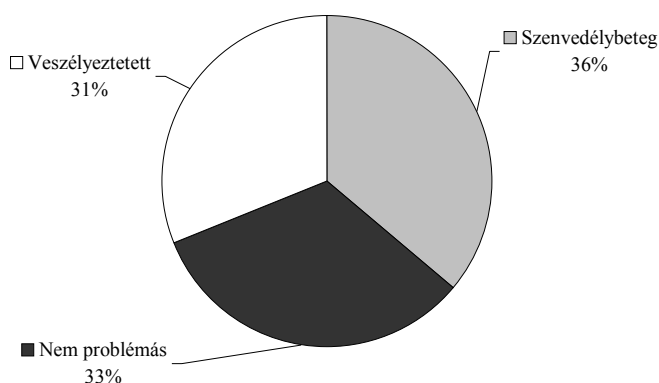
A szerencsejáték-függőség és a szocio-demográfiai tényezők, az önismeret, a játéktípus és a megjátszott összeg kapcsolatának vizsgálatára keresztábra-elemzést használtunk. A vizsgálat során a szignifikáns kapcsolat kimutatása csupán azt jelenti, hogy a két változó nem tekinthető egymástól függetlennek. Ahol szignifikáns kapcsolatot mutattunk ki, ott közöljük a khi-négyzet teszthez tartozó szignifikancia-szintet is.

Egy adott jelenség különböző csoportokban való előfordulásának valószínűségét összehasonlíthatjuk páronként, egzakt módon, nagy minták esetében pedig z -teszt segítségével. Ezzel a teszttel beláthatunk a keresztábrák szerkezeté mögé. Keresztábra-elemzéssel csupán annyit tudunk vizsgálni, hogy a szerencsejáték-függőség és a korcsoport között szignifikáns-e a kapcsolat, de arra nem kapunk választ, hogy a fiatalok, illetve a középkorúak között ugyanolyan valószínűséggel találunk-e szerencsejáték-függőket. Ennek vizsgálatára alkalmas a z -teszt. Mivel az összehasonlítások számának növekedésével emelkedik az elsőfajú hiba elkövetésének valószínűsége (mely gyakorlatilag azt jelentené, hogy szignifikáns különbségeket, kapcsolatokat mutatunk ki ott, ahol nincs is), a z -tesztet egy korrekcióval ellátott alakban alkalmazhatjuk. Jelen esetben, mi az SPSS 18.0-ban is megtalálható Bonferroni-korrekciót alkalmaztuk.

3.1. Szerencsejáték-függőség a fogvatartottak körében

A SOGS kérdései alapján meghatároztuk, hogy a vizsgált mintában miként oszlanak meg a függők, a veszélyeztetettek, illetve nem veszélyeztetettek.

1. ábra. A vizsgált fogvatartottak megoszlása szerencsejáték-függőségük szerint



Forrás: Saját adatok alapján.

A válaszadók csupán 33 százalékaról mondható el, hogy nem probléma számára a szerencsejáték, 30,7 százalékuk veszélyeztetett, azaz a releváns kérdések közül egy, kettő, három vagy négy esetben igenlő választ adott. A mintába került fogvatartottak 35,7 százaléka szerencsejáték-függőnek tekinthető, azaz 5 vagy annál több kérdésre pozitív választ adott. A szerencsejáték-függők 22 százaléka 5 kérdésre adott igenlő választ, tehát a függőség alsó határán állnak, viszont 78 százalékuk ezt meghaladó mértékben mutatták a válaszaik alapján a függőség jeleit.

Az Ipsos 2010 elején készített felmérése szerint a teljes magyar lakosság köréből vett 10 000 fős mintában a megkérdezettek 1,2 százalék volt függő, továbbá 9,5 százalék veszélyeztetett, ezek az arányszámok nagyságrendileg kisebbek a fogvatartottaknál tapasztalt arányszámoknál. Az Ipsos által alkalmazott módszertan akkor tekintett valakit függőnek, ha a maximálisan kapható 27 pontból legalább 8 pontot kapott, azaz ha elérte az összes pontszám 29,6 százalékát. Ha ezt az arányszámot rávetítjük a SOGS alapján maximálisan szerezhető 20 pontra, akkor ez gyakorlatilag azon függő betegeket jelenti, akik nem a függőség alsó határán állnak. Felmérésünk szerint a fogvatartottak 28,3 százaléka a maximálisan szerezhető 20 pont legalább 29,6 százalékát elérte. Ezek alapján csupán annyit állapíthatunk meg, hogy a fogvatartottak körében szignifikánsan magasabb valószínűséggel fordulnak elő szerencsejáték-függők, illetve veszélyeztetettek a komplementer populációhoz képest.

A külföldi felmérések eredményeit figyelembe véve megállapítható, hogy a magyarországi fogvatartottak körében a szerencsejáték-függők aránya (36%) nagyságrendileg összhangban van a külföldi fogvatartottakon végzett felmérések adataival. A veszélyeztetettek aránya azonban a különböző felmérésekben nagyságrendileg más és más.

A felmérés során rákérdeztünk arra is, hogy a válaszadó szerencsejáték-függőnek tartja-e saját magát. A válaszadók 36 százaléka igennel felelt. A válaszokat összevetve a SOGS-mérés szerinti besorolással megállapíthatjuk, hogy a szenvedélybetegek 60 százaléka tisztában volt saját állapotával, ugyanakkor a függőkhöz viszonyítva a nem függők esetében az állapotukkal tisztában levők aránya (91,4%) szignifikánsan magasabb.

1. táblázat

*A vizsgált fogvatartottak megoszlása szerencsejáték-szenvedély szerint
(százalék)*

Megítélése szerint szerencsejáték függő-e?	A válaszadó SOGS-besorolása			Összesen
	Nem problémás	Veszélyeztetett	Szenvedélybeteg	
Igen	5,9	11,1	60,0	36,0
Nem	94,1	88,9	40,0	64,0
<i>Együtt</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

Forrás: Saját adatok alapján.

Az SOGS szerint a magukat szerencsejáték-függőnek tartóknak, 89 százalékuk ténylegesen szenvedélybetegnek tekinthető. Azok körében, akik nem tartják magukat szerencsejáték-függőnek egyenlő (egyharmad-egyharmad) arányban találunk a SOGS szerint függőket veszélyeztetettnek, illetve nem veszélyeztetetteknek.

Ezek az eredmények összhangban lehetnek azzal, hogy a szenvedélybetegség elismerése és felismerése között nagymérvű a késleltettség és az eleve tagadás (*Kellemen* [2001]).

3.2. Szerencsejáték-függőség és demográfiai tényezők

Vizsgálatunk során arra is kíváncsiak voltunk, hogy a szerencsejáték-függőség kapcsolatba hozható-e a nemmel, az iskolai végzettséggel, a családi állapottal és egyéb függőségekkel (például alkohol, drog), illetve azzal, hogy a környezetben van-e más szerencsejáték-függő. Ahogy azt említettük, a külföldi vizsgálatok, illetve az Ipsos-felmérés is rámutatott arra, hogy nagyobb valószínűséggel találhatunk szerencsejáték-függőt a férfiak, mint a nők körében. Vizsgálatunk szerint a férfi fogvatartottak 36,6 százaléka volt szerencsejáték-függő. Az általunk vizsgáltak között 10 nő volt, ami a megkérdezettek 6,3 százalékát tette ki. Közülük 2 fő tekinthető szerencsejáték-függőnek, ebből az alacsony elemszámból adódóan azonban érdemi következtetést nem vonhatunk le. Ennek elemzéséhez egy külön vizsgálatra lenne szükség, ugyanis a magyarországi büntetés-végrehajtási intézményekben a 2009. év végén a megközelítőleg 15 ezer fogvatartottnak csupán 7,1 százaléka volt nő (*BVOP* [2009]).

Előzetes feltételezéseink szerint a szerencsejáték-függőség legvesélyeztetettebbjei a fiatalok. Vizsgálataink szerint szignifikáns kapcsolat (Szignifikancia=0,005) mutatkozik a fogvatartottnak korcsoportja és SOGS-besorolása között. A szenvedélybeteg 55,6 százaléka 18–30 éves, a nem függők korban közel egyenletes eloszlásúak, a veszélyeztetettek 35,9 százaléka 18 év alatti, illetve 59 százaléka 30 év alatti.

2. táblázat

*A SOGS-kategóriák korcsoport szerinti összetétele
(százalék)*

Korcsoport (éves)	A válaszadó SOGS-besorolása			Összesen
	Nem problémás	Veszélyeztetett	Szenvedélybeteg	
18 alatt	14,6	35,9	11,1	20,0
18–30	34,1	23,1	55,6	38,4
31–40	24,4	30,8	15,6	23,2
41–62	26,8	10,3	17,8	18,4

Forrás: Saját adatok alapján.

Az Ipsos 2010. évi felmérése szerint a szenvedélybetegek legnépesebb csoportja a 30–39 éves korúak (35%), míg 26 százalékuk 18-29 év közötti, illetve mind az alacsony, mind a közepes rizikófaktorú csoportba tipikusan a 18-30 évesek tartoznak. Meg kell azonban jegyeznünk azt a tényt, hogy az Ipsos-felmérésbe 18 éven aluliak nem kerültek be.

Vizsgálataink szerint az iskolai végzettség, a családi állapot, illetve az eltartottak száma nem mutat szignifikáns kapcsolatot a játékszenvedéllyel. A mintába kerültekről azonban tehetünk néhány megállapítást. Annak ellenére, hogy ezek a demográfiai tényezők nem mutatnak szignifikáns kapcsolatot a játékszenvedéllyel, a mintába került szenvedélybetegek 68 százaléka legfeljebb általános iskolai végzettségű, 96 százalékuknak legfeljebb egy eltartott családtagja van. Családi állapotukat tekintve pedig az egyedülállókon, elváltakon belül legmagasabb a szerencsejáték-függők aránya.

Megvizsgáltuk, hogy a játékszenvedélyes családi indíttatása meghatározó-e, azaz ha közvetlen környezetében volt vagy van függő, ez a tény kapcsolatban áll-e az ő játékszenvedélyével. Ha a válaszadó apja szenvedélybeteg, akkor 60,7 százalék annak az esélye, hogy a megkérdezett is annak bizonyul, a komplementer csoportban ez az arány 36,7 százalék. Ugyanakkor az anyák, a testvérek, illetve a társak játékszokása már nem mutat szignifikáns kapcsolatot a vizsgált személy szerencsejáték-függőségével.

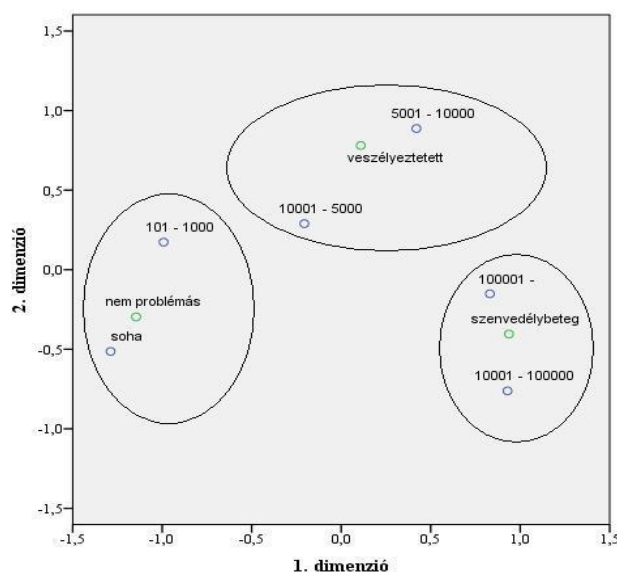
Összefoglalva megállapítható, hogy a környezet játékszenvedély-fertőzöttsége nem determinál, de részleges szerepet játszik a játékszenvedély kialakulásában. Ebből kifolyólag, azoknál a családoknál, ahol az apai mintában megjelenik a függőség, fokozott figyelmet kell fordítani a fiatalok irányú védelmére, különösen azért, mert a fiatalok fokozottan veszélyeztetettek.

3.3. Szerencsejáték-függőség és a megjátszott összeg

Megvizsgáltuk, hogy mi volt az egy nap alatt megjátszott legmagasabb összeg a vizsgált személyek körében. A szenvedélybetegek 92 százaléka ötezer forint felett, 44 százaléka pedig százezer forint felett játszott egy nap legnagyobb értékben. Ugyanakkor a nem problémás kategóriába esők 40 százaléka sohasem játszott pénzben, illetve 78 százalékuk maximum ezer forint, illetve csupán 8,8 százalékuk játszott ötezer forint felett egy napon. A veszélyeztetett kategóriába tartozók 30 százaléka öt-tízezer, 44 százalékuk egy-tízezer forint közötti összeggel játszott egy nap alatt. A kapcsolatot korrespondenciaanalízis segítségével jeleníthetjük meg grafikusán. A korrespondenciaanalízis segítségével gyakorlatilag keresztábrákban szereplő változók kategóriáit és a köztük levő viszonyt vizualizálhatjuk. Az eljárás gyakorlatilag a khi-négyzet próbafüggvényt (melynek értékét e vizsgálatok során teljes inerciának is nevezzük) bontja fel komponensekre. Ha az eljárás során az egyik változó n , a másik pedig m kategóriából áll, a grafikus ábra maximális dimenziószáma

$\min(n-1, m-1)$ (Hajdu [2003]). Mivel a szerencsejáték-függőség vizsgálatunkban három kategóriából épül fel, így a játékszenvedély és a megjátszott napi legmagasabb összeg kapcsolatát maximum kétdimenziós ábrán szemléltethetjük.

2. ábra. A játékszenvedély és játszott napi legmagasabb összeg kapcsolata



Forrás: Saját adatok alapján.

A 2. ábrán azok a kategóriák helyezkednek el egymáshoz közel, melyek egymással asszociálnak. Jól látható, hogy a nagyobb játékszenvedély nagyobb összeggel asszociál. Érdekesképpen megjegyezzük, hogy a korrespondenciaanalízis grafikus ábráját alacsonyabb dimenziójú térben is elkészíthetjük, amennyiben az alacsonyabb dimenzió a teljes inercia nagy hányadát megőrzi. Mivel vizsgálatunk során az egydimenziós ábra a teljes inercia 83 százalékát megőrzi, így egydimenziós ábrát is készíthettünk. Mivel ez tartalmilag ugyanazt mutatja, mint a kétdimenziós ábra, illetve számunkra a kategóriák együttesének „mintázata” volt érdekes, így ennek közlésétől eltekintünk.

Összehasonlításként a Tárki 2009-ben készített, „A szerencse forgandó” című elemzése szerint a szerencsejátékot játszóknak 75 százaléka havonta legfeljebb ezer forintért játszik. Az Ipsos 2010 elnevezésű vizsgálat a mi eredményeinkhez hasonló következtetést tartalmaz: az egy napon eljátszott legnagyobb összeg átlagosan a nem problémások körében 3900, a szerencsejáték-függők körében pedig 103 ezer forint volt.

A játékszenvedély nem vezet minden esetben bűncselekmény elkövetéséhez, viszont az anyagi kihatások és a társas kapcsolatokban történő romboló következmények sok esetben tetten érhetők.

Vizsgálatunk szerint a nem függők körében elhanyagolható azok aránya, akik szerencsejáték miatt pénzt próbáltak szerezni. A szerencsejáték-függők esetében pedig jelentős a pénzt szerezni próbálók aránya: a szenvedélybetegek 35,4 százaléka folyamodott már uzsorához, 43,8 százaléka hitelkártyához, 27,4 százaléka bankhoz, illetve 53,1 százaléka egyéb kölcsönforrásokhoz (főleg baráthoz, rokonhoz).

Kísérleti jelleggel megpróbáltuk a válaszadókat klaszterezni az SOGS-besorolásuk, a játszott legnagyobb összeg, illetve a szerencsejáték miatti adósságok szerint. Mivel az osztályozás alapját képző változók kategoriális változók, így az elemzést Two-step klaszteranalízissel végeztük el. Az SPSS által felkínált optimálisnak tartott klaszterszámtól (kettő) eltértünk. Ugyanis, egyrészt az eljárás régebbi SPSS-verziókban történő megvalósítása az elemzések döntő többségében két klasztert tartott optimálisnak, melytől el lehet térni például különböző információs kritériumok, vagy a Silhouette mérőszám figyelembevételével. Ennek eldöntésére, hogy a kialakított klaszterek statisztikailag értelmezhetők-e, azaz megfelelő-e a csoportosítás, az átlagos Silhouette együtthatót használtuk. Ennek értéke -1 és $+1$ közötti lehet. A mutató $0,2$ alatti értéke nem értelmezhető, $0,5$ feletti értéke kiváló, $0,2$ és $0,5$ közötti értéke elfogadható osztályozásra utal (Kaufman–Rousseeuw [1990]). A mérőszám értékei a különböző dimenziójú értelmes megoldások során $0,3-0,4$ közé estek ami annyit jelent, hogy a szeparáció eredménye elfogadható, bár óvatosan kezelendő. Érdekességképpen a négyklaszteres megoldást emelnénk ki. Ugyanis ekkor a nem problémás és a veszélyeztetettek többsége egy-egy klasztert alkotott, míg a játékfüggők két csoportra oszlottak. Ezeket a csoportokat „mindent feláldozó” (11 fő) és „kulturált függő, önkontrollos” (33 fő) névvel illettük. Ugyanis az általunk önkontrollosnak, illetve kulturált függőnek elnevezett csoport, bár a veszélyeztetetteknél magasabb összegekkel játszik, de nem jellemző, hogy hitelben játszana. Ugyanakkor kért már e célra pénzt kölcsönt uzsorástól (24,2%), használta hitelkártyáját (42,4%), sőt tulajdon eladásából szerzett jövedelmét fordította szerencsejátékra (60,6%). A „mindent feláldozó” klaszter tagjai ennél is messzebbre mentek: 54,5 százalékuknál előfordul, hogy százezer forint felett játszottak életükben, hitelkártyával 90,9 százalék vett fel pénzt szerencsejátékra, uzsorástól 81,8 százalékuk kért kölcsön a játék finanszírozására kölcsön, és játékuk miatt már 63,6 százalékuknál előfordult tulajdoneladás.

4. Szerencsejáték-függőség és bűnelkövetés

Az Ipsos 2010 felmérés szerint a megkérdezettek 1 százaléka követett el törvénytelen cselekedetet – saját bevallása szerint – a játéka finanszírozására. Megvizsgáltuk, hogy a fogvatartás oka szignifikáns kapcsolatban áll-e a szerencsejáték-szen-

vedéllyel. A hazai börtönökben folytatott kutatásunkban a megkérdezettek 12,1 százaléka vallotta, hogy játékszenvedélyének közvetlen szerepe volt a bűnelkövetésben. Az SOGS szerinti besorolás és a szerencsejáték megjelenése a bűnelkövetésben között szignifikáns kapcsolat van (Szignifikancia<0,05). Azok esetében, akiknél a bűnözés során a szerencsejáték közvetlen szerepet kap 2,7-szer nagyobb valószínűséggel (82,4%) találunk szerencsejáték-függőt, mint azoknál, akiknél a szerencsejáték semmilyen szerepet sem játszott a bűnelkövetés során.

Vizsgálatainkban egy kanadai vizsgálathoz (Smith–Harold–Hartnagel 2003) hasonló eredményre jutottunk az elkövetett cselekmények közül egyedül a lopás áll szignifikáns kapcsolatban a játékszenvedéllyel (Szignifikancia=0,02). A lopás miatt ülők között 60 százalékos valószínűséggel találunk szerencsejáték-függőket, míg ha valaki nem lopásért ül, akkor a szerencsejáték-függők aránya 31 százalék. Illetve, az is megállapítható, hogy a szerencsejáték-függők körében szignifikánsan nagyobb a lopásért ülők aránya, a problémamentesekhez viszonyítva.

A megkérdezettek 50,7 százaléka korábban is volt már büntetve. A büntetett előéletűek 51 százaléka a szenvedélybeteg kategóriába került az SOGS-mérés alapján, míg a korábban nem büntetetteknek 45 százaléka nem problémás, 40 százaléka veszélyeztetett. Azaz szerencsejáték-függőt 3,38-szor nagyobb eséllyel találunk a korábban már büntetettek körében a komplementer csoporthoz viszonyítva. Illetve, a szerencsejáték-függők körében szignifikánsan nagyobb a büntetett előéletűek aránya a nem szenvedélybetegekhez képest.

4.1. Szerencsejáték-függőség és a játéktípus

Vajon a játékok típusai a játékszenvedély betegséggel összefüggésbe hozhatók? Vizsgálatunk alapján a kártyázás, a kaszinózás, a lottózás és a játékgépezés áll szignifikáns kapcsolatban a szerencsejáték-függőséggel.

3. táblázat

Szerencsejáték-függők pótlólagos pénzforrásai

Játék	Szignifikancia	Szerencsejáték-függők aránya az adott játékot heti szinten játszóknak körében (százalék)	Szerencsejáték-függők milyen valószínűséggel játszanak heti szinten (százalék)
Kártya	0,002	61,1	32,4
Kaszinó	0,000	88,9	41,0
Lottó	0,012	60,0	38,5
Játékgép	0,000	76,7	59,0

Forrás: Saját adatok alapján.

A hetente legalább egyszer kártyázók 61,1 százaléka függő, míg az egyáltalán nem kártyázók között 21,9 százalék a szenvedélybetegek aránya.

A ritkán kaszinózók 46,4 százaléka szerencsejáték-függőség szempontjából a veszélyeztetett kategóriába tartozik. A szenvedélybetegek 41 százalékos valószínűséggel heti rendszerességgel kaszinóznak, míg a szerencsejáték szempontjából nem függők esetében a kaszinózók aránya elhanyagolható.

A nem problémásokhoz, illetve a veszélyeztetettekhez képest a szenvedélybetegek körében szignifikánsan magasabb azok aránya, akik heti szinten lottóznak, illetve játékgépeznek. A játékgépek használata egyértelmű és szoros kapcsolatot jelzett a szerencsejáték-szenvedéllyel. A szenvedélybetegek 60 százaléka saját bevallásuk szerint hetente többször is, míg a veszélyeztetettek 57,5 százaléka ritkán, de játékgépezik. Továbbá a hetente legalább egyszer játékgépezők 76,7 százaléka függőnek tekinthető. Hasonló eredmény található több külföldi vizsgálatban is (*Giffith* [2000], *Smith–Harold–Hartnagel* [2003], *Fisher–Balding* [1998]).

*

Kutatásunk szerint a szerencsejáték és annak szenvedélyes mérvű üzése összefüggésbe hozható a bűnelkövetéssel, különösen a lopással. Szignifikánsan nagyobb arányban található szerencsejáték-függők a fogva-tartottak között, mint a komplementer populációban, illetve a fogvatartottak körében magasabb arányban találunk függőt a korábban már büntettek körében, mint a korábban nem büntettek között. A szerencsejáték-lehetőségek növekedése, sokfélesége és az új technológiák megjelenése, mind-mind addiktív potenciál. Fontos tehát, hogy tudatosítsuk a szerencsejátékok és a bűnözés közötti kapcsolatot, és egyúttal szorgalmazzuk az ennek kezelését támogató intézmények, programok felállítását. Egyik lehetséges megközelítés a terápiás kezelés, de ezt mind a preventív intézkedéseknek, mind a szűrés (felismerés) stádiumának meg kellene előznie. Célszerű lenne a legjobb gyakorlatok, legsikeresebb eljárások bemutatása, mind a szerencsejátékban kórosan érintettek, mind családtagjaik körében, különös tekintettel a büntetés-végrehajtási intézetekben.

A környezet játékszenvedély-fertőzősége ugyan nem determinál, de részleges szerepet játszik. Ugyanakkor az apa játékszenvedélye nagymértékben növeli a játékfüggőség kialakulásának esélyét. Ebből kifolyólag azoknál a családoknál, ahol a szülői mintában megjelenik, fokozott figyelmet kell a fiatalok védelmére fordítani.

Melléklet

A játékszokások feltérképezésére használt kérdések a SOGS-kérdőívben

Játékszokások

1. Kérjük, jelölje meg az alábbi típusú szerencsejátékok közül melyiket játszott már életében. Minden egyes állításra csak egy válasz adható (A, B vagy C):

- A = „Egyáltalán nem”,
 B = „Kevesebb, mint hetente egyszer”,
 C = „Hetente egyszer vagy többször”.

- a) Kártyázott pénzért.
 b) Fogadott lovakra, kutyákra, vagy más állatokra.
 c) Fogadott sportversenyekre (kártya, foci stb.).
 d) Játszott kockajátékot beleértve a kockavetést, a felette és alatta játékot, vagy más kockajátékokat.
 e) Elment kaszinóba (legálisan vagy egyéb).
 f) Megjátszott számokat vagy fogadott a lottón.
 g) Játszott bingó játékot.
 h) Játszott a tőzsdén pénz / áru.
 i) Játszott már játékgépeken, póker gépeken, vagy más játékgépeken.
 j) Bowlingozott, biliárdozott, golfozott, vagy más ügyességi játékot játszott pénzért.
 k) Játszott pull tabs vagy „papír” játékot a sorsolós játékok kivételével.
 l) Minden más játék, ami a fentiekben nincs felsorolva (nevezze meg).

A következő kérdéseknél az Ön válaszában megfelelő állítást jelölje meg X-szel (mindig csak egyet)!

2. Mi a legnagyobb összeg, amit valaha is megjátszott egy nap?

- | | |
|---|--|
| <input type="checkbox"/> Soha nem játszott | <input type="checkbox"/> Több mint 5 000 Ft egészen 10 000 Ft-ig |
| <input type="checkbox"/> 100 Ft vagy annál kevesebb | <input type="checkbox"/> Több mint 10 000 Ft egészen 100 000 Ft-ig |
| <input type="checkbox"/> Több mint 100 Ft egészen 1 000 Ft-ig | <input type="checkbox"/> Több mint 100 000 Ft |
| <input type="checkbox"/> Több mint 1 000 Ft egészen 5 000 Ft-ig | |

3. A következők közül kinek van (volt) az életében a játékszenvedéllyel kapcsolatban problémái. (Több jelölés is lehetséges.)

- | | |
|--|--|
| <input type="checkbox"/> Apa | <input type="checkbox"/> Anya |
| <input type="checkbox"/> Fiú- vagy lánytestvér | <input type="checkbox"/> Házastárs / partner |
| <input type="checkbox"/> Gyerekem | <input type="checkbox"/> Másik rokon |
| <input type="checkbox"/> Egy barát vagy valaki fontos az életemben | |

4. Ha szerencsejátékot játszik, milyen gyakran megy vissza egy nap visszanyerni az elvesztett pénzt?

- Soha Az időm nagy részében
 Néha Valahányszor veszítek

5. Előfordult már, hogy azt állította, pénzt nyert, de ez nem volt igaz? Valójában veszített?

- Soha
 Igen, kevesebb mint fele esetben, amikor veszítettem
 Igen, legtöbbször

6. Érezte már valaha is, hogy problémái vannak a fogadásokkal illetve a pénzes játékokkal?

- Igen Nem Igen, a múltban, de nem most.

7. Játszott már többet, mint amennyit eredetileg szeretett volna?

- Igen Nem

8. Bírálták már életében emberek a szerencsejáték miatt, vagy mondták-e már önnek, hogy szenvedélybeteg, függetlenül attól, hogy ön elhitte-e vagy sem?

- Igen Nem

9. Érezte-e már valaha bűnösnek magát, hogy játszik, vagy a játék következményei miatt?

- Igen Nem

10. Előfordult már, hogy úgy érezte, be kellene fejezni a pénzköltést a szerencsejátékokra, de nem hitte, hogy meg tudja tenni?

- Igen Nem

11. Előfordult már az életében az, hogy eldugta a fogadási cédulát, a sorsjegyet, a szerencsejátékpénzt, vagy a játék egyéb jeleit a házastársa, gyermeke vagy más fontos személyek elől?

- Igen Nem

12. Előfordult már, hogy veszekedett azokkal az emberekkel, akikkel együtt él arról, hogy ön hogyan kezeli a pénzt?

- Igen Nem

13. (Erre a kérdésre csak akkor válaszoljon, ha a 12. kérdésre „igen” volt a válasz) Voltak a pénzzel kapcsolatos érvek az ön játékával kapcsolatban?

- Igen Nem

14. Előfordult már, kölcsönvett valakitől és nem fizette vissza, a szerencsejátékoknak köszönhetően?

Igen Nem

15. Előfordult már, hogy hiányzott a munkából (iskolából) a fogadások vagy a szerencsejátékok miatt?

Igen Nem

16. Ha kölcsön vett pénzt játékokra, vagy szerencsejáték-adósságait rendezni, akkor honnan vagy kitől kölcsönzött?

(jelöljön „igen”-t vagy „nem”-et az egyes állításoknál):

a) A háztartási pénzből

Igen Nem

b) Az Ön házastársától / partnerétől

Igen Nem

c) rokonoktól vagy apóstól, anyóstól

Igen Nem

d) Banktól, hitel társaságtól, illetve hitelszövetkezetek

Igen Nem

e) Hitelkártyáról

Igen Nem

f) Az uzsorásoktól

Igen Nem

g) Kötvényeket, értékpapírokat értékesített

Igen Nem

h) Ön eladta személyes vagy családi tulajdonát

Igen Nem

i) Ön csekket állított ki (fedezetlen)

__ Igen __ Nem

j) Önnek van (volt) hitelkerete egy bukméknél

__ Igen __ Nem

k) Önnek van (volt) hitelkerete egy kaszinóban

__ Igen __ Nem

Irodalom

- ABBOTT, M. W. – MCKENNA, B. G. – GILES, L. C. [2000]: *Gambling and Problem Gambling Among Recently Sentenced Males in Four New Zealand Prisons*. Department of Internal Affairs. New Zealand.
- AMERICAN PSYCHIATRIC ASSOCIATION [1994]: *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*. Fourth Edition. Arlington.
- AMERICAN PSYCHIATRIC ASSOCIATION [2000]: *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*. Fourth Edition. Text Revision. Arlington.
- ANDERSON, D. [1999]: Problem Gambling Among Incarcerated Male Felons. *Journal of Offender Rehabilitation*. 29. évf. 3–4. sz. 113–127. old.
- BVOP (BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁS ORSZÁGOS PARANCSNOKSÁGA) [2009]: *Számok – Tények* http://www.bvop.hu/download/szamok_tenyek_2009.doc/szamok_tenyek_2009.doc
- DEMETROVICS ZS. – PAKSI B. – KUN B. – RÓZSA S. – ARNOLD P. [2008]: A kóros játékszenvedély elterjedtsége Magyarországon: az első normál populációs adatok. *Psychiatria Hungarica*. 23. évf. (Suppl). 31–32. old.
- DEREVENSKY, J. L. – GUPTA, R. [2004]: The Measurement of Youth Gambling Problems. In: *Gambling Problems in Youth: Theoretical and Applied Perspectives*. Kluwer Academic/Plenum Publishers. New York. 121–143. old.
- FERRIS, J. – WYNNE, H. [2001]: *The Canadian Problem Gambling Index: Final report*. Canadian Centre on Substance Abuse. Ottawa.
- FISHER, S. E. – BALDING, J. [1998]: *Gambling and Problem Gambling Among Young People in England and Wales*. A Report Commissioned by the Office of the National Lottery. London.
- GIFFITHS, M. D. [2000]: *Lottery Gambling and Addiction: An Overview of European Research*. Nottingham Trent University. Nottingham.
- GOULDING, M. [2004]: *Gambling and Violence Problem Gambling: New Zealand Perspectives on Treatment*. Wellington, Steel Roberts Ltd & Pacific Education Resources Trust. Melbourne.
- GYÜRE T. [2004]: *Az alexithymia és az alkoholbetegség kapcsolatának vizsgálata*. Munkaanyag. Debrecen.

- HAJDU O. [2003]: *Többváltozós statisztikai számítások*. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest.
- IPSOS [2010]: *Kutatási jelentés a játékszenvedélyről*. Budapest.
- JONES, G. P. [1990]: The Prevalence and Characteristics of Prisoners with Gambling Related Problems in Canning Vale Remand Centre. *National Association for Gambling Studies Newsletter*. 2. évf. 2. sz. 5–15. old.
- KAUFMAN, L. – ROUSSEEUW, P. J. [1990]: *Finding Groups in Data: An Introduction to Cluster Analysis*. John Wiley and Sons. New York.
- KELEMEN G. [2001]: *Szenvedélybetegség, család, pszichoterápia*. Pannónia Könyvek. Pécs.
- KIM, S.W. – GRANT, J. E. [2001]: Personality Dimensions in Pathological Gambling Disorder and Obsessive-Compulsive Disorder. *Psychiatry Research*. 104. évf. 3. sz. 205–212. old.
- LESIEUR, H. – KLEIN, R. [1985]: *Prisoners, Gambling and Crime*. Annual Meeting of the Academy of Criminal Justice Sciences. February 27th. Las Vegas.
- LESIEUR, H. R. – BLUME, S. B. [1987]: The South Oaks Gambling Screen (SOGS): A New Instrument for the Identification of Pathological Gamblers. *American Journal of Psychiatry*. 144. évf. 9. sz. 1184–1188. old.
- LÉVAY M. (SZERK.) [1993]: *Jóvatétel mint a konfliktusfeloldó igazságszolgáltatás egyik formája. A büntetőeljárás jog reformja felé. A szerencsejáték társadalmi hatásai Magyarországon*. Kriminológiai Közlemények. 48. Magyar Kriminológiai Társaság. Budapest. <http://www.kriminologia.hu/default.asp?uid=F3BCE12B-8B2A-464A-95B3-E0AE0DE7AD08>
- MCMILLEN, J. – WENZEL, M. [2006]: Measuring Problem Gambling: Assessment of Three Prevalence Screens. *International Gambling Studies*. 6. évf. 2. sz. 147–174. old.
- ORFORD, J. F. – SPROSTON, K. – ERENS, B. [2003]: SOGS and DSM-IV in the British Gambling Prevalence Survey: Reliability and Factor Structure. *International Gambling Studies*. 3. évf. 1. sz. 53–65. old.
- PAKSI B. – RÓZSA S. – KUN B. – ARNOLD P. – DEMETROVICS Zs. [2009]: A magyar népesség addiktológiai problémái: az Országos Lakossági Adatfelvétel az Addiktológiai Problémákról (OLAAP) reprezentatív felmérés módszertana és a minta leíró jellemzői. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika*. 10. évf. 4. sz. 273–300. old.
- PATON-SIMPSON, G. R. – GRUYS, M. A. – HANNIFIN, J. B. [2002]: *Problem Gambling Counselling in New Zealand. 2001 National Statistics*. Problem Gambling Committee. Wellington.
- SEBES P. [1993]: A szerencsejátékok társadalmi hatásai Magyarországon. In: Lévy M. (szerk.): *Jóvatétel mint a konfliktusfeloldó igazságszolgáltatás egyik formája. A büntetőeljárás jog reformja felé. A szerencsejáték társadalmi hatásai Magyarországon*. Kriminológiai Közlemények. 48. Magyar Kriminológiai Társaság. Budapest.
- SMITH, G. – HAROLD, W. – HARTNAGEL, T. [2003]: *Examining Police Records to Assess Gambling Impacts: A Study of Gambling-Related Crime in the City of Edmonton*. Alberta Gaming Research Institute. Alberta.
- TÁRKI [2009]: *A szerencse forgandó*. Budapest.
- THOMAS, S. A. – JACKSON, A. C. – BLASZCZYNSKI, A. [2003]: *Measuring Problem Gambling – Evaluation of the Victorian Gambling Screen*. Gambling Research Panel. Melbourne.
- WILLIAMS, R. J. – ROYSTON, J. – HAGEN, B. F. [2005]: Gambling and Problem Gambling within Forensic Populations. *A Review of the Literature Criminal Justice and Behaviour*. 32. évf. 6. sz. 665–689. old.

Summary

When we think about the idea of delinquency, we do not associate it with the idea of gambling, however the connection between them is becoming tighter. Hence we consider important to examine also this aspect. In the past, people were not aware that addiction to gambling can be the cause of different crimes, so a higher rate of prisoners are addicted than the statistics show.

Nowadays the opportunities and access to all kinds of gambling are escalating, which can intensify the felonies attached to it. In the paper the authors demonstrate the result of a research conducted among prisoners.